
являючих, що один уклад вещей (идей, верований, политических традиций) хорош, важен и правилен, а на все остальные не стоит обращать внимания [7, p. 54].

Таким образом, профессии, которые рассматриваются в качестве моделей для разведывательного аналитика – журналист и преподаватель – постепенно теряют свою значимость, поскольку потребности, которые они когда-то удовлетворяли, больше не существуют, а также потому, что конкуренты могут удовлетворить некоторые из этих потребностей быстрее, дешевле и более доступным путем. Специальность разведывательного аналитика сталкивается с аналогичным давлением: работой в условиях, более чувствительных к времени и открытых для входящего потока информации, где разведывательные источники конкурируют с общедоступными средствами массовой информации. Типичным потребителем в перспективе будет новое поколение политиков, привыкших к моментальной информационной поддержке, легко усваивающих технологические изменения, и не рассматривающих разведку как привилегированный источник информации. Такие пользователи ожидают от разведки интерактивную поддержку «по запросу» и заставят относиться к себе как к партнерам – потребителям и конечным пользователям разведывательной информации.

Список использованных источников

1. Гелен Р. Служба. Воспоминания, 1942-1971 / Р. Гелен. – М., 1998. – 243 с.
2. Бурьяк А. Аналитическая разведка / А. Бурьяк. – М., 2004. – 215 с.
3. Whitaker R. The End of Privacy: How Total Surveillance Is Becoming a Reality / R. Whitaker. – New York, NY: The New Press, 1999. – 217 p.
4. Huysamen G. K. Methodology for the Social and Behavioral Sciences / G.K.Huysamen. – Johannesburg: International Thompson Publishing, 1994. – P. 112-143.
5. Kent S. Strategic Intelligence for American World Policy / S. Kent/ – Princeton, NJ: Princeton University Press, 1949. – P. 67-83.
6. Greenberg Harold M. Intelligence of the Past; Intelligence of the Future / Harold M. Greenberg // Strategic Intelligence. – Westport, CT: Praeger, 2006. – P. 21-47.
7. Olcott A. Peeling Facts off the Face of the Unknown. Revisiting The Legacy: Sherman Kent, Willmoore Kendall, and George Pettee—Strategic Intelligence in the Digital Age / A. Olcott // Center CIA for the study of intelligence. – Vol. 53. – №2. – P. 32-67.

This article discusses the professional paradigm in science, journalism and intelligence investigations. Examines some aspects of their identities and differences. Based on the analysis of a wide range of sources, the author concludes that the conceptual foundations of these professions are a significant transformation in the contemporary socio-cultural conditions.

Key words: research, journalism and intelligence analysis, methodology humanities.

УДК 007:304

Я. І. Табінський

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФОТОЖУРНАЛІСТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДОБРАЖЕННЯ ДІЙНОСТІ

Розглянуто поняття фотожурналістики як важливого засобу відтворення дійсності, проаналізовано особливості фотожурналістики у медійній сфері, описано процес візуального сприйняття фотографії та завдання сучасного фотожурналіста.

Ключові слова: фотожурналістика, фотографія, пізнання, зображення, фоторепортер.

Важливе місце у системі засобів масової комунікації займає фотографія, завдяки якій більшість сучасних видань мають своє «обличчя», імідж та своїх читачів. Розглядаючи фотографію у сучасній медійній сфері, перш за все варто окреслити її форми та жанровість, актуальність, оперативність, а також вплив.

Аналізуючи важливість фотографії, не можемо залишитись осторонь поняття фотожурналістики. Фотожурналістикою називаємо галузь журналістської діяльності, визначальною особливістю якої є інформаційне й публіцистичне використання фотоілюстрацій як основного чи допоміжного засобу впливу на масову аудиторію.

Перш за все потрібно з'ясувати поняття фотожурналістика, а також визначити межі її існування та основні функції. Сучасні митці, зважаючи на знакову природу фотографії розуміють, що у сфері фотожурналістики можливо зображувати тільки те, що безпосередньо відбувається в полі зору об'єктива.

На думку українського дослідника фотожурналістики, професора Юрія Шаповала у процесі пізнання дуже важливою є функція зору: «Від розуміння зору в процесі відображення навколишнього світу людина перейшла до створення «діючої моделі» ока, яке було б всюдисущим, володіло властивостями швидкої фіксації, творення правильного відбитка побаченого, яке залишало слід не лише в мозку однієї людини, а робило результат бачення

здобутком часу і багатьох людей. Минуло багато років, перш ніж камера-обскура (темна камера) перетворилася у фотоапарат з лінзовим об'єктивом» [8, с. 3].

Фотожурналістика (як і інші форми відображення дійсності в свідомості людей) ґрунтується на важливому положенні теорії пізнання – про адекватність відображення, відповідність предмета й результату відображення, – яке є неоднорідним завдяки багатоманітності засобів передачі: від наочно-образного (засобами фото-, кіно-, теле-, відеозображення) до абстрактно-знакового (друковане слово, слово, що звучить).

Розглядаючи фотожурналістику як науку, розуміємо, що тут присутні поняття об'єкт вивчення – зображення і суб'єкт – фотожурналіст. Щоправда нині деякі дослідники ототожнюють фотожурналістику із класичною журналістикою, але насправді це особливий вид журналістської діяльності. Фотожурналістика є самостійною наукою, але вона пов'язана із журналістикою спільним принципом, що формулюється як єдність слова і зображення. Це два вагомні самостійні складники, які в поєднанні дають неймовірний результат, який характеризується наочністю, високою інформативністю та певним естетизмом.

Теоретик української журналістики Володимир Здоровега писав: «У науці є спроба кваліфікувати фотографію, взявши за основу структуру вербальної журналістики, що не зовсім відповідає природі зображення, або зводити фотожурналістику до фотоінформації, фоторепортажу, фотонарису, що з позиції сучасної практики є її збідненням... Найпоширенішим видом зображення як у пресі, так і на телебаченні, є фотоінформація, фоторепортаж, телерепортаж. Фотонарис трапляється надто рідко. Але, по-перше, будучи дуже важливим засобом відтворення поточної реальності, зображувальна журналістика не вичерпується фотографією. Зображувально-виражальна журналістика – це графіка, особливо комп'ютерна, а також карикатурна, шарж, мультиплікація і т.д. По-друге, крім поширеної в газеті фотоінформації та фоторепортажу, який дає статичне чи динамічно-кадрове зображення реальної дійсності, схоплюючи характерний момент чи низку моментів життя, у пресі, особливо в ілюстрованих тижневиках, журналах, з'являється великий масив художньо дуже промовистих світлин. Такі промовисті світлини можуть супроводжувати словесні публікації [3, с. 24].

Основним поняттям фотожурналістики є зображення. Але не треба плутати дві важливі ознаки зображення. Воно може бути просто формою, своєрідним каналом передачі інформації, а може бути фактором змісту. Це є саме той фактор змісту зображення у фотожурналістиці, що має на меті зафіксувати дійсність. А зміст зображення вже виявляється в контексті соціальних подій, які роблять зображення інструментом впливу на суспільство [2, с. 64].

Відомо, що критерієм визнання фотомайстра є не тільки висока технічна досконалість світлини, а, щонайперше, філософія автора. У 1983 році у Німеччині В.Флюссер видав книжку «За філософію фотографії», у якій характеризує завдання філософії фотографії, яке полягає у виявленні боротьби між людиною та фотоапаратом. На думку дослідника більшість фотоаматорів не закарбовують переживання, пізнання, цінності людини, а автоматично реалізують можливості «чорної скриньки» – фотоапарата. Найкращою світлиною є та, в якій фотограф переміг апаратну програму в сенсі своїх людських намірів, тобто фотограф розмістив на зображенні інформацію, не передбачену програмою фотоапарата. Цим йому вдалося досягти свободи творчості, яка і є стратегією підкорення випадкового та необхідного людського наміру [7, с. 39].

Виходячи з філософського принципу про те, що матеріал існує не тільки в просторі, а й у часі, розкладемо поняття часу на складові, які визначимо не годинами чи хвилинами, а миттєвостями. Життя будь-якої органічної істоти складається з багатьох миттєвостей. Для репортера важливі, в першу чергу, миттєвості соціального звучання – в житті людини, групи людей, суспільства, планети в цілому. Кожної миті в існуванні названих об'єктів виникають конкретні зв'язки, ситуації, які буквально не повторюються, але окремі з них у певних комбінаціях стають значимими чи кульмінаційними для даного об'єкта. Ці миттєвості, які може зафіксувати фотографія завдяки своїй моментальності неповторні й швидкоплинні, але цінні для сучасників і, в не меншій мірі, цікаві для нащадків.

Фотографії доводять, що зображувані ними події існували, відбувалися або продовжують існувати і відбуватися. Ми сприймаємо будь-яку фотографію як найбільш точне зображення фактів видимої реальності в порівнянні з будь-яким іншим зображенням. Між тим взаємовідношення між фотографією і реальністю аналогічно відносин між мистецтвом і правдою в цілому. Навіть тоді, коли фотографи прагнуть до найбільш точного відтворення життєвих явищ, вони, безумовно, керуються свідомо чи несвідомо міркуваннями смаку та імперативами своєї совісті. Навіть вибір певної експозиції підпорядковує об'єкт фотографії стандартам, властивим тому чи іншому способу бачення [4, с. 41].

Складність пізнання фотографії полягає в тому, що певна частина простору, зафіксована в рамках конкретного часу, починає жити в ній самостійно, відірвано від природного середовища. Окрім того, фотографія закладає не тільки й не просто частину простору (як об'єктивно існуючої форми матерії), але свідомо відібраний фрагмент, знятий у певному ракурсі, тобто з вкладенням певної концепції. Таким чином, фотографія – це побачене й відібране, відірване від середовища й існуюче окремо, в новій якості (в якості твору журналістики, що вимагає зусиль на процес пізнання).

Візуальне сприйняття людини – набагато складніший процес, ніж знімання фото. Незважаючи на це, і фотокамера, і око, яким притаманна світлочутливість, сприймають візуальні образи. У двох випадках процеси візуального сприйняття відбуваються у надзвичайно швидкому темпі, який задають події, що постійно міняються. Але фотокамера має особливість, якої не має людське око – зафіксувати певну подію, момент [1, с. 101].

Репортер знімає частину простору цілком, фіксує все, що потрапляє в поле зору об'єктива. Він позбавлений можливості упускати непотрібні деталі, корегуючи відображення ситуації. Лише з допомогою ракурсу й плану підкреслюється головне. З першого погляду на знімку має читатися задум репортера, його бачення об'єкта. Ідеї, вкладені в твір, не мають породжувати здогадів, недомовок, двозначностей. Новизна відображеного поєднується в професійному знімку із засобами виразності й створює гармонію сприймання ідеї та образу, думок і фактури, невидимого й зримого.

Моментальність стосується лише моменту знімання. Її не слід ототожнювати з поспішністю в осмисленні об'єкта, виношуванні теми, в підготовці до знімання. Не виключаючи моменту випадковості з роботи фоторепортера, все ж слід відзначити, що й вона (як творча удача) є результатом роздумів над об'єктом, розуміння його місця й значення в загальній канві подій, явищ суспільного життя. З моментальністю фотографії тісно пов'язана її оперативність, яку слід розглядати в двох аспектах. По-перше, під оперативністю розуміємо швидкість процесу виготовлення фотографічного відбитка (від моменту знімання). По-друге, оперативність журналістської фотографії неодмінно передбачає її швидку появу на сторінках преси, що зумовлено розвитком технічної бази поліграфії. Лише за цих умов стало можливим не тільки подавати зображення подій в пресі через лічені хвилини, але й у найкоротші терміни передавати ці зображення на великі віддалі, приймати їх, у разі потреби, і з космосу.

Італійський критик Янус писав, що фотографія є найбільшо досконалим витвором інтелекту. Недаремно за час свого розвитку фотографія стала не лише одним із видів дозвілля чи доступним видом мистецтва, а й інструментом інженера й ученого, засобом масової комунікації. Ще на межі XIX та XX століть в Америці запропонували 200 тисяч доларів тому, хто вкаже таку галузь знання, де фотографія не може мати використання [6, с. 39].

Творам фотожурналістики властива також художність. Ця категорія не є монополією об'єкта відображення, а має до нього відношення, опосередковане мисленням, вона переломлюється на результати пізнання, в творі. Існуючий в природі (в широкому сенсі слова) об'єкт сам собою не може бути художнім чи не художнім. Він є об'єктивно існуючим елементом матеріального світу, що функціонує у відповідності з всезагальними законами. Але природа лише тоді може стати об'єктом і джерелом пізнавальної та перетворюючої діяльності людини, коли буде не пасивно нею відображена. Відображення має складатись із інформації про об'єкт й оцінки його людиною.

Велика сила фотожурналістики полягає не лише в тому, що репортер дає готову оцінку явища чи події, а й в тім, що глядач вірить фотографії як документальному зображенню. Отже, пізнавальна сила фотожурналістики – в її безумовній документальності, правдивості.

М. Ромм точно встановив один із головних секретів сприймання фотографії: «Фотографія, – писав він, – саме завдяки тому, що в ній зафіксований короткий момент, зупиняє відрізок дії, вимагає роздумів. Людина, розглядаючи знімок, думає над тим, що було до моменту, який відобразив об'єктив, і було потім. Таким чином, фотографія спонукає до роздумів» [5, с. 28].

Сприймання твору фотожурналістики – не формальний процес, воно не обмежується фіксацією в мисленні читача тих думок, якими керувався репортер в процесі знімання. Міра сприймання твору залежить від індивідуальності читача, від глибини знання ним предмета відображення, від його попереднього досвіду та здібності уявити за фактом певні зв'язки соціальних явищ, зрештою, від зацікавлення тими чи іншими проблемами життя.

Таким чином у процесі становлення і розвитку фотографія виявила безмежні можливості у відображенні навколишнього світу. Завдяки технічному прогресові та застосуванню світлин у періодичній пресі, з'явилася потреба науково осмислити поняття фотографії як першоджерела точних документальних зображень, фіксації дійсності, художнього світосприйняття та філософського самовираження автора.

Список використаних джерел

1. Бергер А. Видеть – значит верить. Введение в зрительную коммуникацию / А. Бергер. – М. : Вильямс, 2005. – 236 с.
2. Горевалов С. Фотожурналістика в системі засобів масової комунікації: єдність слова та зображення: [Навч. посіб.] / С. Горевалов, Н. Зикун, С. Стародуб. – К.: КиМУ, 2010. – 123 с.
3. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості / В. Здоровега. – Львів : ПАІС, 2004. – 347 с.
4. Зонтаг С. Про фотографію / С. Зонтаг. – К. : Вид.-во Соломії Павличко «Основи», 2002. – 129 с.
5. Соколов И. О содержании репортажного снимка. / И. Соколов. – Сов. фото. – 1966. – №6. – С. 24-30.
6. Трачун О. Фотографія в Україні 1839-2010 / О. Трачун. – Харків: «Видавництво САГА», 2010. – 115 с.
7. Флюссер В. За философию фотографии / В. Флюссер. – Санкт-Петербург: Издательство университета, 2008. – 67 с.
8. Шаповал Ю. Фотожурналістика: [Навч. посіб.] / Ю. Шаповал. – Рівне, 2007. – 98 с.

The notion of photojournalism as an important means of reality reproduction has been considered, the peculiarities of photojournalism in the media field have been analysed, the process of visual perception photography and the task of contemporary cameraman have been described.

Key words: photojournalism, photography, knowledge, images, cameraman.